

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕГОЇЗМУ

У статті розглянуто лексичні одиниці, які вживаються для репрезентації егоїстичної поведінки комуніканта. Акцентовано увагу на семантичному розподілі лексичних одиниць, що використовуються для позначення егоїзму. Докладно проаналізовано ад'єктивне лексико-семантичне мікрополе егоїзму.

Ключові слова: лексичні засоби, егоїзм, лексико-семантичне поле, лексико-семантичний варіант.

Мельник Е. Н. Лексические средства современного английского языка, обозначающие эгоизм. В статье рассмотрены лексические единицы, которые используются для репрезентации эгоистического поведения коммуниканта. Акцентируется внимание на семантическом распределении лексических единиц, обозначающих эгоизм. Детально проанализировано адъективное лексико-семантическое микрополе эгоизма.

Ключевые слова: лексические средства, эгоизм, лексико-семантическое поле, лексико-семантический вариант.

Melnyk O. M. Modern English lexical means denoting egoism. The article deals with lexical items used for representing egoistical behavior. Attention is focused on the semantic division of lexical items used for denoting egoism. The adjective lexical semantic micro field of egoism was analyzed.

Key words: lexical means, egoism, lexical semantic field, lexical semantic variant.

Сучасний інтерес науковців до різноаспектного опису семантичних явищ обумовлений не лише загальним розвитком наукового мислення, а й складністю вивчення мови й мовлення. **Метою статті** є вивчення лексичних одиниць, які вживаються для репрезентації егоїстичної поведінки комуніканта. Досягнення мети передбачає виконання наступних **завдань**: виявити та систематизувати інвентар мовних засобів на позначення егоїзму та виокремити ад'єктивне, іменникове та прислівникове лексико-семантичні мікрополя егоїзму. **Об'єктом** дослідження є лексичні одиниці сучасної англійської мови на позначення егоїзму. **Предметом** вивчення виступають семантичні особливості зазначених лексичних одиниць.

Вивчення мовних засобів на позначення егоїстичної поведінки комуніканта не було б повним без ретельного вивчення лексичних одиниць, які вживаються для експлікації поняття "егоїзм". Важливість вивчення лексичних засобів певної понятійної категорії зумовлюється тим, що "значення слова як номінативної одиниці формується як результат відображення дійсності свідомістю людини" [Стернин 1985, с. 7].

Як відомо, лінгвістами приділялася значна увага системному вивченню лексичних одиниць (А. А. Уфимцева, Ю. М. Караулов, Й. А. Стернин, Г. Іпсен, Й. Трир, В. Порціг). Досить продуктивним при вивченні лексичних одиниць як репрезентантів смисла є їх опис в дослідженні семантичного поля. Поняття "поле", услід за В. М. Ярцевою, ми трактуємо як сукупність лексичних одиниць, які об'єднані спільністю змісту та відображають понятійну, предметну або функціональну схожість позначуваних явищ [Ярцева 1990, с. 382]. Вперше термін "поле" ввели до семасіології німецькі мовознавці Г. Іпсен та Й. Трир. Для семантичного поля важливим є наявність загальної семантичної ознаки, яка об'єднує всі одиниці поля та виражається лексемою з узагальненим значенням [там само, с. 380]. У пропонованому дослідженні під *лексико-семантичним полем* ми розуміємо парадигматичне об'єднання лексичних одиниць певної частини мови за спільністю інтегрального компонента значення (архісеми) [Селіванова 2006, с. 281].

Структурування лексико-семантичного поля на позначення егоїзму ми проводимо на основі компонентного аналізу лексики на позначення егоїзму, тобто опису семантичної структури слова як набору мінімальних семантичних компонентів (сем), кожний із яких пов'язаний з іншими певними ієрархічними відносинами [Селіванова 2006, с. 231]. Як зазначає О. І. Смирницький, лексичні значення позначаються як лексико-семантичні варіанти (надалі – ЛСВ) [Ярцева 1990, с. 382]. Семантична структура слова складається із сукупності окремих варіантів лексичного значення слова, серед яких виділяють основне

значення та похідні – переносні та спеціалізовані. Кожен ЛСВ є ієрархічно організованою сукупністю сем – структурою, в якій виділяється інтегруюче родове значення (архісема), диференціальне видове (диференціальна сема), а також потенційні семи, що відображають побічні властивості предмета [там само, с. 262].

Лексико-семантичне макрополе на позначення егоїзму включає лексико-граматичні класи слів, які утворюють лексико-семантичні мікрополя, що накладаються одне на одне (класи прикметників, іменників, прислівників). Структура макрополя на позначення егоїзму складається з ядра, приядерної зони та периферії. Ядро поля представлене родовою семою (архісемою), яка демонструє віднесення позначеного словом видового поняття до певного класу; ознака роду понять [Селіванова 2006, с. 40].

Аналіз лексикографічних джерел підтверджує той факт, що поняття *egoistic / egotistic* та *selfish* певною мірою ототожнюються в сучасній англійській мові. Так, в словнику WEUD зазначено: **egotistic** (ЛСВ3) "*indifferent to the well-being of others; selfish*" [WEUD 1996, р. 456].

Прикметники *egoistic / egotistic* та *selfish* є ідентифікаторами лексико-семантичного макрополя на позначення егоїзму, оскільки поняття зафіксовані ними, тією чи іншою мірою представлені в дефініціях усіх представників макрополя та їх лексико-семантичних варіантах. Ці лексеми не є багатозначними та емоційно-забарвленими.

Ядро характеризується яскравою внутрішньою формою, загальновідомістю, широкою сполучуваністю та стилістичною нейтральністю. Ядро є лексичним вираженням семантичних ознак та може замінити кожен із членів парадигми, будучи представником усієї парадигми. До ядерної зони макрополя, разом із прикметниками **egoistic (egoistical) / egotistic (egotistical)** та **selfish**, входять іменники **egoism / egotism** та **selfishness**, прислівники **egoistically / egotistically** та **selfishly**, які виступають ядрами, відповідно, ад'єктивного, іменникового та адвербіального мікрополів егоїзму. До приядерної зони макрополя егоїзму належать лексико-семантичні варіанти, які мають інтегральне, загальне з ядром і між собою, значення та визначаються через архісему **egoistic (egoistical) / egotistic (egotistical)** та **selfish**. Периферія лексико-семантичного макрополя егоїзму складається з одиниць, що є найвіддаленішими за своїм значенням від ядра. Вони деталізують та конкретизують основне значення поля й характеризуються послабленням архісеми. Досліджуване макрополе має нечіткі, розмиті межі між ядром і периферією та його мікрополлями. Зазвичай периферійні елементи перебувають у зв'язку з іншими семантичними полями, що й утворює лексико-семантичну цілісність мовної системи [Шмелёв 1973; Уфимцева 1962; Васильев 1971].

Ад'єктивне лексико-семантичне мікрополе егоїзму. На початковому етапі ми вважаємо за потрібне ретельно дослідити досить велику групу **прикметників**, які використовуються для позначення егоїзму. Наше звернення до цієї групи обумовлено тим, що саме в царині прикметника очевидніша абстрагуюча чи аналізуюча розумова діяльність людини, завдяки якій ознака, властивість, якість, будь-які атрибути, які складають невід'ємну сутність предмета, явища, речі мисляться абстрактно від неї [Харитончик 1986, с. 3]. У словнику Webster's New World Thesaurus виділено прикметниковий синонімічний ряд: *conceited, vain, vainglorious, egoistic, boastful, pompous, arrogant, insolent, autocratic, swollen, affected, self-centred, self-glorifying, self-magnifying, presumptuous, overweening, supercilious, showy, bumptious, grandiose, high-flown, haughty, snobbish, high-handed, aristocratic, lordly, imperious, magisterial, scornful, contemptuous, disdainful, high-minded, proud, bullying, sneering, aloof, vainglorying, pretentious, assuming, ostentatious, consequential, cocky, brazen, impertinent, selfish, bombastic, bragging, insulting, flashy, theatrical, garish, gaudy, spectacular, flaunting, flamboyant, presuming, reckless, impudent, vaunting, inflated, stiff, overbearing, swaggering, dictatorial, domineering, bold, rash, overconfident, self-satisfied* [Charlton Laird 1975, р. 133]. Наприклад:

(1) "*You bet they are. Francon--he's the greatest designer in New York, in the whole country, in the world maybe. He's put up seventeen skyscrapers, eight cathedrals, six railroad*

terminals and God knows what else....Of course, you know, he's an old fool and a pompous fraud who oils his way into everything and..." He stopped, his mouth open, staring at her. He had not intended to say that. He had never allowed himself to think that before [Ayn Rand 1971, p. 38].

(2) *"What? Oh, I guess so. It isn't healthy. But Americans know nothing whatever about the proper nutritional balance. Of course, men do make too much fuss over mere appearance. They're much vainer than women. It's really women who're taking charge, of all productive work now, and women will build a better world." [Ayn Rand 1971, p. 452].*

Для визначення долі семи в семантичній структурі прикметників на позначення егоїстичної поведінки комуніканта, ми вважаємо за доцільне проаналізувати словникові дефініції цих лексичних одиниць. Хоча існують протилежні точки зору щодо реальних меж та конкретних обсягів у лексичному значенні: "Всі наявні словники відображають лише певний рівень проникнення у значення слова" [Стернин 1985, с. 16]. Як справедливо зазначає М. В. Нікітін, компонентний аналіз може дати більш чітку картину, ніж є насправді.

Ми відібрали п'ять тлумачних словників для уточнення внутрішньої структури слів: Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English, Cambridge International Dictionary of English, MacMillan English Dictionary for Advanced Learners, The Random House College Dictionary, Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language.

За даними словника Webster's New World Thesaurus, семантичне мікрополе прикметників охоплює 70 лексичних одиниць. На другому етапі відбору ми виділили ті лексичні одиниці, які зареєстровані всіма п'ятьма чи більшістю тлумачних словників. Кількість аналізованих прикметників зменшилась до 64, які містять такі семи: сема "самовдоволений, самовпевнений, байдужий до інших", сема "зневажливий", сема "гордовитий, пихатий, зарозумілий", сема "хвалькуватий, чванливий, бундючний", сема "зухвалий, нахабний, владний", сема "показний, крикливий", що описують основні ознаки егоїста. Ми, як і В. І. Карасик, відносимо поняття егоїзму до негативно-етичної характеристики людини [Карасик 2002, с. 270–290]. Відсутність поваги виражається безцеремонністю та грубістю. В основі хамства лежить байдуже ставлення до інших людей, егоїзм. Різновидом егоїзму є кар'єризм, прагнення зайняти вищий статус у суспільстві за будь-якої ціни. Кар'єристи, які деруться по соціальній драбині, намагаються утертися в довіру до людей вищого статусу.

Аналіз фактичного матеріалу дав змогу нам виділити іменники, утворені від відповідних прикметників, що також містять вищезазначені семи та слугують для позначення егоїзму в сучасній англійській мові: *conceitedness, vainness, vaingloriousness, egoism, boastfulness, insolence, autocrat, swollenness, affectedness, presumptuousness, superciliousness, showiness, bumptiousness, grandioseness, grandiosity, haughtiness, snob, high-handedness, aristocracy, lordliness, imperiousness, scornfulness, contemptuousness, disdainfulness, high-mindedness, proudness, pride, bully, aloofness, vainglory, pretentiousness, ostentatiousness, consequentiality, consequentialness, cockiness, brazenness, impertinentness, selfishness, bragging, flashiness, theatricalism, theatricality, garishness, gaudiness, spectacle, flaunter, recklessness, stiffness, overbearingness, dictatorialness, dictatorship, boldness, rashness, self-satisfaction.* Наведемо приклад:

(3) *The attendants of a hospital in Illinois showed no astonishment when a man was brought in, beaten up by his elder brother, who had supported him all his life: the younger man had screamed at the elder, accusing him of selfishness and greed—just as the attendants of a hospital in New York City showed no astonishment at the case of a woman who came in with a fractured jaw: she had been slapped in the face by a total stranger, who had heard her ordering her five-year old son to give his best toy to the children of neighbors [Ayn Rand 1999, p. 1058].*

Прислівники, що містять ці семи і утворюються від вищезазначених прикметників, становлять незначну групу і використовуються для позначення егоїзму в авторських ремарках. Сюди належать прикметники: *conceitedly, vainly, vaingloriously, egoistically, boastfully, inflatedly, pompously, arrogantly, insolently, autocratically, affectedly, presumptuously, overweeningly, superciliously, showily, bumptiously, grandiosely, haughtily, high-handedly,*

aristocratically, imperiously, magisterially, scornfully, contemptuously, disdainfully, high-mindedly, proudly, aloofly, pretentiously, assumingly, ostentatiously, consequentially, cockily, brazenly, impertinently, selfishly, bombastically, flashily, theatrically, garishly, gaudily, spectacularly, flauntingly, flamboyantly, recklessly, impudently, stiffly, overbearingly, swaggeringly, dictatorially, domineeringly, boldly, rashly, overconfidently. Наприклад:

(4) "Pretty good?" Mort Liddy was smiling at his friends, **boastfully** and nervously. "Pretty good, eh? Best movie score of the year. Got me a prize. Got me a long-term contract. Yeah, this was my score for Heaven's in Your Backyard." [Ayn Rand 1999, p. 158]

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Отже, проведений ретельний аналіз дав нам змогу встановити сильний семантичний зв'язок між одиницями лексико-семантичного макрополя на позначення егоїзму, що виявляється в їхніх синонімічних відношеннях. Наявність спільних семантичних компонентів дозволяють стверджувати про семантико-сміслову спільність між цими лексичними одиницями. Перспективою нашого дослідження є дослідження особливостей невербальної поведінки комуніканта.

Література

Васильев Л. М. Теория семантических полей / Л. М. Васильев // ВЯ. – 1971. – № 5. – С. 105–113. Карасик В. И. Язык социального статуса / В. И. Карасик. – М.: ИТДТК "Гнозис", 2002. – 333 с. *Лингвистический энциклопедический словарь* [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М.: Сов. Энцикл., 1990. – 685 с. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінол. енцикл. / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с. Стернин И. А. Лексическое значение слова в речи / И. А. Стернин. – Воронеж: ВГУ, 1985. – 171 с. Уфимцева А. А. Опыт изучения лексики как системы / А. А. Уфимцева. – М.: Изд-во АН СССР, 1962. – 287 с. Харитончик З. А. Имена прилагательные в лексико-грамматической системе современного английского языка / З. А. Харитончик. – Мн.: Выш. шк., 1986. – 96 с. Шмелёв Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики (на материале русского языка) / Шмелёв Д. Н. – М.: Наука, 1973. – 280 с. Ayn R. The Fountainhead [Электронный ресурс] / Rand Ayn. – Режим доступа: <http://www.onread.com/fbreader/1467197/>. Ayn R. Atlas Shrugged / Rand Ayn. – Middlesex: Penguin Books Ltd, 1999. – 1150 p. *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of English Language*. New Revised Edition. – N.Y.: Gramercy Books, 1996. – 1693 p. Charlton L. Webster's New World Thesaurus / Laird Charlton. – New York: New American Library, 1975. – 678 p.

УДК 811.111+81'373.43+81'276.6:62

САНДИЙ Л. В.

(Тернопільський національний економічний університет)

ІНКОРПОРАЦІЯ ІНШОМОВНИХ І ВНУТРІШНЬОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ НЕОНОМІНАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

У статті проведено аналіз іншомовних і внутрішньомовних запозичень як одного із шляхів неонімінації в англійській мові економічної сфери. На прикладі релевантного мовного матеріалу встановлено причини уведення запозичень в економічний лексикон та виявлено структурно-семантичні особливості іншомовних і внутрішньомовних запозичень. Окреслено основні тенденції збагачення словникового фонду сфери економіки шляхом запозичень.

Ключові слова: неонімінація, іншомовне запозичення, внутрішньомовне запозичення, екзотизми (власне екзотизми, умовні екзотизми, стилістичні екзотизми).

Сандий Л. В. Инкорпорация иноязычных и внутриязыковых заимствований как один из путей неониминации в английском языке сферы экономики. В статье проведен анализ иноязычных и внутриязыковых заимствований как одного из путей неониминации в английском языке экономической сферы. На примере релевантного языкового материала установлены причины введения заимствований в экономический лексикон и выявлены структурно-семантические особенности иноязычных и внутриязыковых заимствований. Определены основные тенденции обогащения словарного фонда сферы экономики путем заимствований.

Ключевые слова: неониминация, иноязычное заимствование, внутриязыковое заимствование, экзотизмы (собственно экзотизмы, условные экзотизмы, стилистические экзотизмы).

Sandiy L. V. Incorporation of interlingual and intralingual borrowings as a way of neonomination in the English economic lexicon. The article analyzes interlingual and intralingual borrowings as a way of neonomination in the English language of economics. On the basis of the relevant linguistic material some reasons for borrowings into the English economic lexicon are determined and then structural and semantic features of interlingual / intralingual borrowings are identified. Also the main trends of economic-lexicon enrichment by means of borrowings are defined.

Key words: neonomination, interlingual borrowing, intralingual borrowing, exotisms (direct exotisms, relative exotisms, stylistic exotisms).